

Шпигунка
Пауло Коельйо

Вона – Сонце, що засліплює зірки... Вона – Мата Харі, танцівниця і спокусниця найбагатших і наймогутніших чоловіків, чие життя сповнене небезпек та інтриг. Вона кинула виклик забобонам, ставши найлютішим ворогом паризьких аристократок – їхніх дружин... Добропорядна Маргарета вже ставала колись місіс Мак-Леод, аби вирватися на волю. Нове ім'я – німецький позивний H21 – замість перепустки в покраяній фронтами і кордонами Європі приведе її до французької в'язниці. Найнебезпечніша шпигунка і подвійний агент? Хто вона, та, що пише листи-сповідь для єдиної людини, яку любила більше за життя, – своєї доньки?

Пауло Коельйо

Шпигунка

Грунтується на реальних подіях

О Маріє, зачата без гріха,
молися за нас,
тих, котрі звертаються до тебе.
Амінь

Коли ти йдеш із супротивником твоїм до старшини, то по дорозі постарайся звільнитися від нього, щоб він не привів тебе до судді, а суддя щоб не віддав тебе наглядачеві, а наглядач щоб не вкинув тебе до в'язниці.

Повідую тобі: Не вийдеш звідти, доки не заплатиш останнього шеляга.

Євангеліє від Луки, 12; 58:59[1 – Переклад Олександра Гижі. (Тут і далі прим. пер.)]

Пролог

Париж, 15 жовтня 1917 року – Антон Фішермен і Генрі Уельс для «Інтернешнл Ньюз Сервіс»

Близько п'ятої ранку група з вісімнадцяти чоловіків, більшість із яких були офіцерами французької армії, піднялася на другий поверх паризької жіночої в'язниці Сен-Лазар і зупинилася перед дверима камери № 12. Їхнім провідником був тюремний наглядач, який ніс смолоскип, аби запалювати лампи.

Черниці мали підготувати приміщення. Сестра Леоніда прочинила двері та попросила всіх зачекати зовні, поки вона знову зайде до камери, проведе сірником по стіні й запалить лампу. Потім вона покликала на допомогу іншу сестру.

Сестра Леоніда лагідно й турботливо обвила руками тіло сплячої жінки, котра від цього навіть не прокинулася – так, ніби їй ніщо не цікавило. За свідченнями черниць, коли вона нарешті пробудилася – здавалося, просто вийшла зі спокійного сну. Вона так і залишалася безтурботною, коли дізналася, що їй відмовлено в клопотанні про помилування, котре вона подала напередодні президентові Республіки. Неможливо було зрозуміти, відчувала вона сум чи полегшення від того, що все добігало кінця.

За сигналом сестри Леоніди отець Арбо увійшов до камери разом із капітаном Бушардоном і адвокатом метром Клюне. Ув'язнена передала останньому довгий лист-заповіт, який уклала цілий тиждень, а також два темні конверти з прорізom.

Вона надягла чорні шовкові панчохи, котрі за таких обставин видавалися гротескними, взула оздоблені шовковими бантами черевики на високих підборах і підвелася з ліжка, потягнувши до себе шубу з вішалки в кутку камери. Шуба, яка сягала п'ят, мала оздоблення на рукавах та комірці іншим хутром, можливо, лисячим. Вона накинула цю річ зверху на важке шовкове кімоно, у якому спала.

Її чорне волосся недбало лежало на плечах; жінка ретельно зачесала його й закрутила на потилиці. Зверху нап'яла повстяного капелюха, зав'язавши його на шиї шовковою стрічкою, щоби не зірвало поривом вітру на відкритій місцевості, куди її зараз повезуть.

Вона повільно нахилилася, щоб узяти пару чорних шкіряних рукавичок. Залишаючись байдужою, повернулася до новоприбулих і спокійно сказала:

– Я готова.

Усі вийшли з камери в'язниці Сен-Лазар і попрямували до автомобіля, котрий уже чекав на них із заведеним двигуном, аби відвезти до взводу стрільців.

Автомобіль із шаленою швидкістю помчав вулицями ще сплячого міста в напрямку Венсенських казарм – місця, де раніше був форт, зруйнований німцями 1870 року.

За двадцять хвилин автомобіль зупинився, і супровід вийшов. Мата Харі була останньою.

Солдати вже вишикувалися для виконання вироку. Взвод стрільців сформували з дюжини зуавів. У кінці групи стояв офіцер із шаблею наголо.

Поки отець Арбо розмовляв із засудженою, котра стояла в оточенні двох черниць, наблизився французький лейтенант і простягнув сестрам білу тканину зі словами:

– Будь ласка, зав'яжіть їй очі.

– Я маю це надягти? – спитала Мата Харі, розглядаючи тканину.

Адвокат Ключне поглянув на лейтенанта з німим запитанням.

– Тільки якщо мадам забажає; це не обов'язково.

Мата Харі стояла незв'язаною, з незав'язаними очима: вона спостерігала за своїми катами з удаваним спокоєм. Отець, черниці й адвокат відійшли від неї.

Командир взводу стрільців, який уважно спостерігав за своїми підлеглими, аби вони не заглядали у гвинтівки один одного (уже стало звичкою вкладати в одну з них холостий патрон – тоді кожен міг думати, що це не його постріл став смертельним), здавалося, дещо розслабився. Скоро все закінчиться.

– Готуйсь!

Усі дванадцяттеро виструнчилися й приклали гвинтівки до плечей.

Вона не поворухнула жодним м'язом.

Офіцер попрямував до місця, звідки його могли бачити всі солдати, і підняв шаблю.

– Цілься!

Жінка, котра стояла перед ними, залишалася байдужою й зовсім не виказувала страху.

Шабля окреслила дугу й опустилася, розрубуючи повітря.

– Вогонь!

Сонце, котре на той момент уже піднялося на небосхилі, осяяло полум'я й дим, який піднімався від гвинтівок. Коли прогрімів черга пострілів, солдати одразу ж синхронно поставили гвинтівки на землю.

Мата Харі ще хвильку залишалася на ногах. Вона не померла так картинно, як показують у фільмах, коли розстрілюють людей. Вона не впала ані вперед, ані назад і не звела, не розкинула руки. Здавалося, що жінка знепритомніла сама по собі, так і залишившись із піднятою головою та розплющеними очима. Один із солдатів знепритомнів.

Її коліна підкосилися, і тіло завалилося на правий бік. Усе ще зігнуті ноги вкривала шуба. Так вона й завмерла, повернувши обличчя до неба.

Третій офіцер, якого супроводжував лейтенант, дістав револьвер із кобури, котра висіла в нього на грудях, і рушив до нерухомого тіла.

Він нахилився й приставив ствола до скроні шпигунки, намагаючись не торкнутися її шкіри. Потім натиснув на гачок і всадив їй кулю в голову. Повернувшись до присутніх, офіцер урочисто промовив:

– Мата Харі мертва.

Частина 1

Шановний метре Ключе,

я не знаю, що станеться наприкінці цього тижня. Я завжди була оптимістичною жінкою, однак час робить мене самотньою та сумною.

Якщо все буде так, як я думаю, ви ніколи не отримаєте цього листа. Мене помилють. Зрештою, сенсом усього мого життя було підтримання зв'язків із впливовими людьми. Тому я збережу цей лист, щоб одного дня моя єдина дочка могла прочитати його й зрозуміти, якою була її мати.

Однак, можливо, я помиляюся. Я не плекаю великої надії, що ці аркуші, на котрі витратила останній тиждень свого земного життя, збережуться. Я завжди була реалісткою й знаю, що адвокат після закриття справи одразу береться до наступної, не озираючись назад.

Уявляю, що тоді відбуватиметься; ви – людина дуже зайнята, котра здобула популярність, захищаючи військову злочинницю. Під вашими дверима стоятиме натовп і благатиме взятися до їхніх справ. Хоч ви й зазнаєте поразки, однак також отримаєте й широку рекламу. Ви зустрічатиметесь із журналістами, котрих цікавитиме ваша версія подій, і ходитимете до найдорожчих ресторанів цього міста. Ваші колеги дивитимуться на вас із повагою й заздрістю. Ви знаєте, що ніколи не було жодних конкретних доказів проти мене, а лише маніпуляції з документами. Але ви ніколи не зможете визнати публічно, що дали померти невинній людині.

Невинній? Мабуть, це не зовсім те слово. Я втратила невинність, щойно моя нога ступила на землю цього міста, яке я дуже люблю. Я думала, що могла маніпулювати тими, хто хотів знати державні секрети; я думала, що німці, французи, англійці й іспанці ніколи не мали сили мені опиратися, а завершилося все тим, що зманіпулювали мною. Я уникла покарання за злочини, які скоїла, оскільки в більшості випадків моя провина полягала лише в тому, що я була емансипованою жінкою у світі, керованому чоловіками. Мене засудили за шпигунство, тоді як усі мої дії – це поширення пліток у салонах вищого світу.

Так, я перетворювала ці плітки на «секрети», оскільки хотіла здобути гроші й владу. Однак ті, хто зараз мене звинувачує, знали, що я не розповідала нічого нового.

Шкода, що ніхто ніколи про це не дізнається. Ці конверти напевне зберігатимуться в надійному місці – у якомусь запорошеному архіві, заповненому іншими справами. Можливо, іноді їх вийматимуть, коли наступник або наступник наступника вирішить очистити простір і викинути давні справи.

На той час мое ім'я вже забудеться. Але я пишу не для того, щоби мене пам'ятали. Усе, чого я хочу, – зрозуміти себе. Чому? Як могли засудити до смерті за таку малу провину жінку, яка впродовж багатьох років отримувала все, чого бажала?

Я озираюся на своє життя й розумію, що пам'ять – це річка, котра завжди тече назад.

Спогади сповнені примх, картинок пережитих подій, від яких перехоплює подих, від найменшої дрібниці, від незначного шереху. До моєї камери долинає аромат свіжого хліба, і це нагадує часи, коли я була вільною й могла відвідувати кафе. Це руйнує мене більше за страх смерті чи самотності, у якому я зараз живу.

Спогади приходять не самі, а з демоном, ім'я якому Меланхолія. О, цей демон дуже жорстокий, від нього не втекти. Слухати, як співає ув'язнена, отримувати поодинокі листівки від прихильників, які ніколи не дарували троянд і жасмину, згадувати підмостки в якихось містах... Речі, що минали тоді непомітно, – оце й усе, що тепер залишилося мені від тієї чи іншої країни.

Спогади завжди перемагають. Разом із ними приходять іще жакливіші демони, ніж Меланхолія, – муки сумління. Вони мої єдині товариші в цій камері, окрім тих моментів, коли навідується сестри, щоб трохи поспілкуватися. Вони не говорять про Бога й не засуджують мене за гріхи, які в суспільстві заведено називати плотськими. Зазвичай вони вимовляють лише одне чи два слова, і з мене починають струменем витікати спогади, ніби я прагну повернутися в минуле, зануритися в річку, котра тече назад.

Одна з них колись запитала в мене:

– Якби Бог дав тобі другий шанс, ти прожила б життя по-іншому?

Я відповіла ствердно, однак насправді не знаю напевне. Мені лише відомо, що тепер моє серце – це місто-привид, населений пристрастями, ентузіазмом, самотністю, соромом, гордістю, зрадою й печаллю. Від цього не вдається звільнитися, і навіть коли я жалію себе, то тихо плачу.

Я – жінка, народжена не в ту епоху, і цього ніщо не змінить. Не знаю, чи в майбутньому мене пам'ятатимуть, однак якщо це станеться, то нехай мене вважають не жертвою, а тою, котра робила сміливі вчинки й безстрашно заплатила за це відповідну ціну.

Під час одного приїзду до Відня я познайомилася з чоловіком, який мав шалений успіх як серед чоловіків, так і серед жінок Австрії. Його звали Фройд (ім'я мені не запам'яталося). Люди обожнювали його, бо він повернув їм можливість бути невинними. За його словами, насправді всі наші гріхи належать нашим батькам.

Зараз я намагаюся зрозуміти, у чому помилялися мої батьки, але не можу звинувачувати свою сім'ю. Адам Зелле й Антьє дали мені все, що можна купити за гроші. Вони були власниками капелюшного магазину, успішно інвестували в нафтопереробку ще до того, як люди зрозуміли перспективність цієї галузі. Вони дозволяли мені навчатися в особливій школі, відвідувати уроки танців і верхової їзди. Коли мене звинуватили в тому, що я – «жінка легкої поведінки», батько написав цілу книжку на мій захист. Однак він не повинен був цього робити, оскільки всі мої вчинки зроблені за власним бажанням, а його текст лише привернув більше уваги до звинувачень у проституції та брехні.

Так, я була повією, якщо під цим словом мають на увазі людину, котра отримує покровительство й коштовності в обмін на ласку й задоволення. Так, я була брехункою. Але брехункою настільки нав'язливою й настільки

безконтрольною, що неодноразово забувала сказане й мусила витрачати багато розумової енергії для подолання власноруч встановлених перешкод.

Я можу звинувачувати своїх батьків хіба лише в тому, що народилася не там. Леуварден – місто, про яке ніколи не чули навіть більшість моїх співвітчизників-голландців, місто, у якому абсолютно нічого не відбувається й кожен день схожий на попередній. Ще юною я зрозуміла, що гарна, адже подруги часто мене наслідували.

1889 року фортуна зрадила мою сім'ю: Адам збанкрутував, Антье ж захворіла й за два роки померла. Вони не хотіли, щоб я за цим спостерігала, тому відправили мене до школи в інше місто – Лейден. Батьки мали тверде переконання, що я повинна здобути вишукану освіту й стати вихователькою в дитячому садку, очікуючи, що якийсь чоловік прийде й візьме на себе відповідальність за мене. У день від'їзду мама покликала мене й дала пакетик насіння:

– Візьми це із собою, Маргарето.

Маргарета – Маргарета Зелле – ось мое справжнє ім'я, яке я просто ненавиділа. Безліч дівчат назвали цим ім'ям на честь відомої й шанованої акторки.

Я спитала, для чого це.

– Це насіння соняшника. Попри те, воно означає більше. Ти маєш дечого навчитися від нього: воно завжди буде соняшником, навіть якщо ти якоїсь миті не відрізниш його від насіння інших квітів. Хоч як би сильно воно хотіло, ніколи не перетвориться на троянди чи тюльпани в символі нашої країни. Якщо воно захоче відмовитися від своєї суті, усе закінчиться гірким життям і смертю.

Тому навчися йти за своєю долею із радістю, хай якою буде ця доля. Поки квіти ростуть, вони показують свою красу й подобаються всім; потім вони помирають і залишають своє насіння, щоб уже інші продовжували Божу роботу.

Вона поклала насіння до маленької торбинки, яку, я бачила, дбайливо плела кілька днів тому, незважаючи на свою хворобу.

– Квіти навчають нас, що все змінюється: ні період цвітіння, ні період в'янення не тривають вічно. Але квіти дають нове насіння. Пам'ятай це, коли відчуватимеш радість, біль чи печаль. Усе минає, старіє, вмирає й відроджується.

Скільки буревіїв я мусила пережити, поки це зрозуміла!

А втім, тієї миті її слова були для мене порожнім звуком. Я хотіла якнайшвидше покинути це задутливе місто з абсолютно однаковими днями й ночами.

Сьогодні, коли я це пишу, розумію, що мама говорила також і про себе.

– Найвищі дерева теж виростають із насіння, такого ж маленького. Пам'ятай про це й не намагайся квапити час.

Вона поцілувала мене на прощання, а батько відвіз до поїзда. Дорогою ми майже не розмовляли.

Майже всі чоловіки, яких я знала, давали мені радість, дарували прикраси й забезпечували місце в суспільстві, тож я ніколи не жалкувала про знайомство з ними. Винятком був мій перший чоловік – директор школи, котрий згвалтував мене шістнадцятирічну.

Він покликав до свого кабінету, зачинив двері на засув, засунув руку мені між ноги й почав збуджувати. Спочатку я спробувала втекти, ввічливо сказавши, що момент непідходящий, але він нічого не відповів. Він скинув зі свого столу папери, нахилив мене долілиць і увійшов лише один раз, ніби чогось боявся, боявся, що хтось може увійти до кімнати й заскочити його за цим заняттям.

Сповненою метафор розмовою мама мене навчала, що «інтимні стосунки» з чоловіком мають бути тільки тоді, коли є кохання й коли воно триває довго – усе життя. Я вийшла з кабінету збентежена й налякана й вирішила нікому нічого не розповідати. Однак мовчання тривало лише доти, доки одна з дівчат не зачепила цю тему під час розмови. Я дізналася, що те саме сталося ще з двома школярками, але кому ми могли поскаржитися? Оскільки існував ризик виключення зі школи й повернення додому без можливості все пояснити, ми мовчали. Те, що я не одна така, було розрадою. Згодом, коли я вже стала відомою танцівницею в Парижі, весь Лейден дуже швидко дізнався про той випадок. На той час директор уже звільнився з роботи, і ніхто не насмільювався його турбувати щодо цього питання. Навпаки! Дехто навіть заздрив йому, адже він був першим чоловіком великої дівки тієї епохи.

Відтоді секс асоціювався в мене з чимось механічним, що не має жодного стосунку до кохання.

Але Лейден був іще гірший за Леуварден: у цьому місті була відома школа виховательок дитячого садка, ліс, який підходив до проїжджої частини, збіговисько людей, які тільки те й робили, що пхали носа в справи інших, і більше нічого. Одного дня, помираючи від нудьги, я взялася читати оголошення в газеті сусіднього міста. Там було написано:

«Рудольф Мак-Леод, офіцер збройних сил Голландії, шотландського походження, наразі на службі в Індонезії, шукає молоду дівчину для одруження та життя за кордоном».

Оце мій порятунок! Офіцер. Індонезія. Дивні моря й екзотичні світи. Досить із мене консервативної кальвіністської Голландії з її упередженнями та нудьгою. Я відповіла на оголошення, додавши до свого листа фото, найкраще й найчуттєвіше з усіх, які мала. Я не знала, що ідея розмістити таке оголошення – жарт капітанового друга й що моя листівка надійшла останньою з шістнадцяти.

Він прийшов на зустріч так, ніби збирався на війну: у мундирі, із шаблею на лівому боці та з довгими вусами в брильянтині, котрі нібито дещо приховували його непривабливість і відсутність манер.

Під час першої зустрічі ми трохи поговорили про якісь неважливі речі. Я молилась, аби він повернувся, і мої молитви були почуті. За тиждень він знову був тут, на заздрість моїм подругам і до відчаю директора школи, який, можливо, досі мріяв про повторення того дня. Я помітила, що від чоловіка пахло алкоголем, але не надала цьому значення, гадаючи, що це ніяковіння перед молодою дівчиною, котра, на думку подруг, найгарніша в класі.

У нашу третю й останню зустріч він запропонував одружитися. Індонезія. Капітан збройних сил. Далекі подорожі. Чого ще молода дівчина може чекати від життя?

– Ти одружишся з чоловіком, старшим за тебе на двадцять один рік? Він знає, що ти вже не незаймана? – запитала в мене дівчина, яка мала той самий досвід із директором школи, що й я.

Я не відповіла. Повернулася додому, де він шанобливо попросив моєї руки. Для посагу моя сім'я позичила гроші в сусідів, і ми одружилися 11 липня 1895 року, за три місяці після того, як я прочитала в газеті оголошення.

«Змінювати» й «змінювати на краще» – це геть різні речі. Якби не танці й не Андреас, мої роки життя в Індонезії були б нескінченним жахиттям. Іще більшим кошмаром було знову проходити через усе: чоловік, який живе далеко і завжди оточений жінками, неможливість просто втекти й повернутися додому, самотність через незнання мови, яке змушувало місяцями не виходити на вулицю; окрім того, за мною постійно наглядали інші офіцери.

Народження дітей, котре несе радість іншим жінкам, стало для мене жахом.

Після пережитого болю перших пологів мое життя наповнилося смислом, коли я вперше доторкнулася до малесенького тіла дочки. Рудольф почав поводитися краще, проте на якихось кілька місяців. Дуже швидко він повернувся до того, що любив найбільше, – до своїх місцевих коханок. Він вважав, що жодна європейська дівчина не зрівняється з азіатською жінкою, для котрої секс – це танець. Він говорив це мені без жодного сорому, можливо, напідпитку або ж навмисне принижував. Андреас розповідав, що однієї ночі, коли вони обоє блукали без мети, ідучи нізвідки в нікуди, Рудольф сказав йому в припливі алкогольної ширості:

– Маргарета мене лякає. Ти помічав, як на неї дивляться інші офіцери? Вона може піти від мене будь-якої миті.

Керуючись цією хворобливою логікою, котра перетворює чоловіка зі страхом когось втратити на монстра, він ставав дедалі гіршим. Називав мене повією, оскільки я не була незайманою, коли ми зустрілися. Він хотів знати подробиці про всіх чоловіків, яких (у його уяві) я мала. Коли я крізь сльози розповідала історію про директора в кабінеті, він іноді бив мене, називаючи брехухою, а іноді мастурбував, вимагаючи більше подробиць. Хоч яким це було жахиттям для мене, та я мусила вигадувати подробиці, не розуміючи навіщо.

Він дійшов до того, що відправив мене зі служницею купити сукню, максимально подібну до форми, котру я носила в школі, де ми познайомилися. Коли Рудольфом заволодівав якийсь невідомий мені демон, він змушував мене надягати цю сукню. Найбільше задоволення йому приносило відтворення сцени насильства: він клав мене на стіл і жорстоко входив. Тоді він так горлав, що, мабуть, чула вся прислуга. Так чоловік давав зрозуміти, що я повинна це обожнювати.

Інколи він вимагав, щоб я поводитися, як чемна дівчинка, і опиралася його насильству, іншим разом змушував кричати й благати ще більшої жорстокості, оскільки я повія й мені це має подобатися.

Потроху я переставала розуміти, ким є насправді. Я проводила дні в турботах про доньку, походжала з незадоволеним, але гордим виглядом,

приховуючи синці під товстим шаром макіяжу. А проте знала, що нікого цим не обдурю, геть нікого.

Я знову завагітніла й провела кілька справді щасливих днів, піклуючись про сина. Та невдовзі його отруїла одна з няньок, яка навіть не встигла пояснити свої дії, бо інші служники вбили її в день смерті дитини. Зрештою, багато хто трактував це як більш ніж справедливу помсту, оскільки служницю постійно били, гвалтували й змушували працювати цілодобово.

Тепер у мене залишилися тільки донька, порожній будинок, чоловік, який нікуди зі мною не ходив через страх, що я зраджу його, та місто, настільки красиве, що аж душило. Я була в раю, але насправді жила у своєму власному пеклі.

Одного дня все змінилося. Командир полку надіслав усім офіцерам та їхнім дружинам запрошення на виступ колективу місцевих танцівників, організований для вшанування адміністрації острова. Рудольф не міг відмовити керівництву. Він попросив мене купити собі дороге й еротичне вбрання. Я ще розумію «дороге», оскільки це стосувалося більше його можливостей, ніж моїх даних. Але якщо він боявся за мене (як я згодом дізналася), то чому хотів, аби я була еротично вдягнена?

Коли ми прибули на місце виступу, жінки дивилися на мене із заздрістю, а чоловіки – із бажанням. І я помітила, що це збуджувало Рудольфа. Мабуть, ця ніч погано б закінчилася, оскільки треба було б описувати, що «я у своїй уяві хотіла робити» з кожним із цих офіцерів, у той час, коли б він входив і бив мене. Я мусила якось захистити єдине, що мала, – себе. Усе, що спало мені на думку, – це вести безкінечні розмови зі знайомим офіцером, Андреасом. Його дружина дивилася на мене з страхом і подивом, водночас підливаючи випивку до келиха мого чоловіка з надією, що він упаде від великої кількості алкоголю.

Я волію зупинити на цьому подальший опис Яви: коли минуле приносить спогади, котрі роз'яструють рани, раптово зринають інші, аж поки душа не починає кровити й ти падаєш на коліна й плачеш. Але я не можу перервати цю частину, не написавши про три речі, які тоді змінили життя: мое рішення, танець, який ми побачили, і Андреаса.

Мое рішення: я не могла далі нагромаджувати проблеми й страждати більше, ніж людина здатна витерпіти.

Поки я це обдумувала, колектив, який готувався до виступу перед місцевим командуванням, вийшов на сцену. Танцівників було дев'ятеро. На відміну від скаженого, веселого та експресивного ритму, до якого я звикла за кілька відвідин місцевих театрів, усе, здавалося, відбувалося наче в уповільненому кіно. Спочатку я мало не померла від нудьги, але невдовзі відчула, що мене охоплює ніби релігійний транс. Водночас захоплені музикою танцівники приймали такі пози, які видавалися неможливими. В одній із них тіло згиналося і вперед, і назад у формі літери S – це мало бути дуже боляче. Так танцівники певний час залишалися нерухомими, а потім міняли позу так різко, ніби були леопардами, готовими до несподіваного нападу.

Усі були розмальовані блакитною фарбою, вдягнені в саронги (традиційні місцеві костюми) і шовкові стрічки, котрі підкреслювали чоловічі м'язи й закривали жіночі груди. Жінки мали ще й тіари ручної роботи з коштовного каміння. Солодкі танці інколи змінювалися постановочними баталіями, де шовкові стрічки слугували уявними шаблями.

Я дедалі більше впадала в транс. Уперше я зрозуміла, що Рудольф, Голландія, убитий син – усе це було частиною світу, померлого й відродженого, як насіння, котре колись дала мені мама. Я глянула на небо й побачила зірки й листя пальм. Я наповнювалась рішучістю й була готова дозволити забрати себе в інші виміри й простори, коли голос Андреаса перервав мої думки:

– Ви все розумієте?

Я гадала, що так, адже мое серце припинило кровити й тепер споглядало красу в її найчистішій формі. Проте чоловіки відчують необхідність постійно щось пояснювати, тож він розповів мені, що цей вид танцю походить від давньої індійської традиції, котра поєднує йогу й медитацію. Він не міг зрозуміти, що танець – це поезія, де кожен рух відображає слово.

Моя уявна йога й спонтанна медитація одразу перервалися, і виникла потреба підтримувати розмову, щоб не здатися неосвіченою.

Дружина Андреаса спостерігала за ним. Андреас дивився на мене. Рудольф дивився на мене, Андреаса й одну з гостей губернатора, котра усмішками відповідала на поклони.

Ми розмовляли, попри осудливі погляди мешканців острова, адже ніхто з нас – іноземців – не поважав цього священного ритуалу. Можливо, саме через це вистава завершилася раніше: усі танцівники вийшли в процесії, дивлячись лише на своїх земляків. Ніхто з них навіть не глянув на групу білих варварів із широкими усмішками та вкритими вазеліном бородами й вусами в товаристві ошатно вбраних жінок. Манери цих чоловіків були жакливі.

Я вкотре наповнила келих Рудольфа, і він попрямував до місцевої дівчини, котра всміхалася й абсолютно безсоромно його роздивлялася. Дружина Андреаса наблизилася до свого чоловіка, узяла попід руку, посміхнулася так, ніби промовляла «Він – мій», і вдала зацікавленість його непотрібними детальними коментарями стосовно танцю.

– Усі ці роки я була відданою тобі, – сказала вона, перериваючи розмову. – Ти завжди керував моїм серцем і жестами. Бог свідок, що кожної ночі я просила його, щоб ти повернувся додому живим і здоровим. Якби знадобилося, то віддала б за тебе життя без жодного страху.

Андреас запитав мого дозволу й повідомив, що вже йде: церемонія всіх сильно втомила. Однак його дружина сказала, що не зійде з місця. Жінка говорила настільки владно, що чоловік навіть не наважився поворухнутися.

– Я терпляче чекала, поки ти зрозумієш, що є найважливішим у моєму житті. Я поїхала з тобою сюди, у місце, котре, незважаючи на красу, стає жахіттям для всіх жінок. Також і для Маргарети.

Вона обернулася до мене, великими блакитними очима благаючи підтримки. За тисячолітньою традицією жінки завжди були одночасно і ворогами, і співницями одна одній, однак мені забракло сміливості кивнути.

– Я боролася за це кохання з усіх сил, і сьогодні вони вичерпалися. Камінь у мене на серці став розміром із цілу скелю й вже не дає йому битися. Мое серце у своєму останньому подиху говорить, що існують інші світи, у яких мені не треба буде благодіяти товариства чоловіка, щоб наповнити ці порожні дні й ночі.

Щось мені віщувало наближення трагедії. Я попросила її заспокоїтися. Вона була дуже милою до всіх присутніх, а її чоловік був зразковим офіцером. Жінка похитала головою й усміхнулася так, ніби вже багато разів це чула. Вона продовжила:

– Мое тіло дихає, але душа вже мертва, оскільки я не можу ні поїхати звідси, ні дати тобі зрозуміти, що ти маеш бути поряд зі мною.

Було помітно, що Андреас, офіцер голландських збройних сил, який мав захистити свою репутацію, дуже хвилювався. Я розвернулася впівоберта й вирішила відійти, однак жінка відпустила свого чоловіка й вхопила мене попід руку.

– Тільки кохання може дати сенс тому, що його не має. Отже, у мене нема кохання. Відчуваючи таке, навіщо продовжувати жити?

Її обличчя впритул наблизилося до мого. Я спробувала вловити в подиху жінки запах алкоголю, але ні – вона була тверезою. Я подивилася їй у вічі, щоби помітити хоча б сльозинку, але, можливо, вони вже всі висохли.

– Будь ласка, Маргарето, залишіться! Ви гарна жінка, яка втратила сина. Знаю, що це означає, хоча ніколи не була вагітною. Я роблю це не заради себе, а заради тих, хто є в'язнем своєї гаданої свободи.

Дружина Андреаса дістала із сумочки маленький пістолет, направила його в серце й вистрілила, перш ніж хто-небудь із нас устиг їй перешкодити. Хоча частково гуркіт пострілу притишила її вечірня сукня, присутні повернулися в наш бік. Спочатку вони подумали, що то я скоїла злочин, оскільки перед тим вона вчепилася в мене. Однак відразу ж побачили мій переляканий погляд і Андреаса навколішках біля дружини: він намагався зупинити кров, з якою з неї витікало життя. Вона померла в нього на руках. Її погляд випромінював лише спокій. Усі – і Рудольф теж – підійшли до нас. Місцева дівчина зникла в невідомому напрямку, оскільки побоювалася можливих неприємностей у товаристві озброєних п'яних чоловіків. Іще до того, як присутні поцікавилися, що сталося, я попросила чоловіка негайно піти звідти. Він мовчки погодився.

Коли ми повернулися додому, я одразу ж попрямувала до своєї кімнати й узялася пакувати речі. Рудольф упав на диван, п'яний, як чіп. Наступного ранку він прокинувся, випив міцної ранкової кави, поданої служниками, і, зайшовши до моєї кімнати, побачив валізи. Він уперше порушив цю тему.

– Куди ти плануєш їхати?

– До Голландії наступним кораблем. Або ж до раю, щойно матиму таку саму можливість, як дружина Андреаса. Вирішуєш ти.

До цього моменту тільки він віддавав накази. Але, мабуть, мій погляд повністю змінився, і за кілька хвилин вагань чоловік вийшов із дому. Коли ж повернувся того вечора, сказав, що ми можемо використати належну йому відпустку.

За два тижні на першому ж кораблі ми вирушили до Роттердама.

Я охрестилася кров'ю дружини Андреаса. І після цього хрещення стала назавжди вільною, хоча ні він, ні я не знали, куди приведе ця свобода.

Я досі плекала надію на помилування від президента Республіки, оскільки маю багато друзів серед міністрів. Однак частину дорогоцінного часу,

котрий мені залишився, забрала сьогодні сестра Лоранс. Вона принесла мені перелік речей, що були в моєму багажі під час арешту.

Черниця запитала, що має робити з цими речами в разі найгіршого сценарію, котрий видавався єдино можливим. У її голосі вмістилася вся теплота світу. Я попросила її залишити мене й повернутися пізніше, оскільки не могла дозволити собі гаяти час. Але якщо найгірший сценарій справді втілиться, вона може робити все, що забажає. В усякому разі я напишу перелік речей, бо все-таки вірю, що вирішиться на добро.

Валіза 1

1 золотий годинник із блакитною емаллю, куплений у Швейцарії;

1 кругла коробка з шістьма капелюшками, трьома золотими шпильками із перлами, кількома довгими пір'їнами, вуаллю, двома хутряними боа, трьома прикрасами для капелюха, брошкою у формі груші й вечірньою сукнею.

Валіза 2

1 пара чобіт для верхової їзди;

1 щітка для коней;

1 коробка воску для взуття;

1 пара гетрів;

1 пара шпор;

5 пар шкіряних туфель;

3 білі сорочки для костюма вершниці;

1 серветка (не знаю, чому вона займає місце в моїй валізі, можливо, я використовувала її для чищення чобіт);

1 пара шкіряних гетрів для захисту ніг;

3 спеціальні захисти для знерухомлення грудей під час галопу;

8 пар шовкових і 2 пари бавовняних трусиків;

2 ремені для різних костюмів вершниці;

4 пари рукавичок;

1 парасолька;

3 козирка проти потрапляння прямих сонячних променів в очі;

3 пари вовняних шкарпеток, з яких одна вже зношена від тривалого використання;

1 спеціальна сумка для суконь;
15 гігієнічних прокладок для менструації;
1 вовняний светр;
1 повний костюм вершниці, із жакетом і комбінованими штанами;
1 коробка зі шпильками для волосся;
1 шиньйон зі шпилькою, щоб кріпити до волосся;
3 боа з лисячого хутра;
2 коробки з рисовою пудрою.

Валіза 3

6 пар підв'язок;
1 коробка зволожувача для шкіри;
3 пари лакових чобітків на високих підборах;
2 корсети;
34 сукні;
1 полотняний пакетик ручної роботи, у якому, здається, було насіння невизначених рослин;
8 боді;
1 шаль;
10 пар найзручніших трусиків;
3 жилети;
2 жакети з рукавами;
3 гребінці;
16 блуз;
іще 1 вечірня сукня;
1 рушник і 1 шматок запашного мила (я не використовую готельне мило, бо з ним можуть передаватися хвороби);
1 перлове намисто;
1 ручна сумочка з люстерком на внутрішньому боці;
1 мармуровий гребінь;
2 коробки для зберігання коштовностей уночі;

1 мідна коробка з візитівками на ім'я Вадима Маслова, капітана спеціального полку збройних сил Російської імперії;

1 дерев'яний ящик із чайним сервізом із порцеляни, отриманим під час поїздки;

2 піжами;

1 пилочка для нігтів з перламутровою ручкою;

2 портсигари: один зі срібла й один із золота (або позолочений, я не впевнена);

8 сіточок для волосся для сну;

коробки з намистом, сережками, каблучкою зі смарагдом, іще однією каблучкою зі смарагдом і діамантами, а також іншими прикрасами;

сумка з шовкової тканини із 21 шарфом;

3 віяла;

помада й рум'яна найкращої французької марки;

французький словник;

гаманець із кількома моїми фотографіями і...

І багато дурниць, від яких я хочу звільнитися, коли вийду звідси, наприклад любовні листи на спеціальних шовкових стрічках, використані квитки на оперні вистави, на яких я бувала, тощо.

Більшість речей конфісковано готелем «Мьоріс» у Парижі, оскільки вони вирішили (звісно, помилково), що я не мала грошей для оплати свого перебування там. Як вони могли таке подумати? Зрештою, Париж завжди був моєю долею, і я ніколи не хотіла, щоби мене вважали шахрайкою.

Я не просила щастя, просила тільки не бути такою нещасною й злиденною, якою почувалася. Можливо, якби мала більше терпіння, то приїхала б до Парижа за інших обставин... але я не могла далі терпіти докори своєї нової мачухи, чоловіка, дитину, котра постійно плакала, співіснування з тими самими упередженими провінційними жителями, хоча вже була одруженою й поважною дамою.

Одного дня, не повідомивши нікому (що вимагало від мене гарної інтуїції та вправності), я сіла на поїзд до Гааги й вирушила просто до французького консульства. Сурми війни ще не кликали до бою. Тож в'їхати до країни все ще було неважко, адже Голландія завжди залишалася нейтральною під час конфліктів у Європі, а я в собі була впевнена. Я познайомилась із консулом, тож за дві години, проведені в кафе, йому вдалося мене звабити, а я вдала, що потрапила до нього в лабеті, випросила квиток в один бік до Парижа й пообіцяла чекати на нього, якщо він зможе приїхати туди на кілька днів.

Я натякнула, що вмю бути щедрою з тими, хто мені допомагає. Він зрозумів це послання й поцікавився моїми вміннями.

- Я танцюю класичні східні танці.

Східні танці? Це пробудило в ньому ще більшу цікавість. Я запитала, чи допоміг би він мені знайти роботу. Консул пообіцяв представити мене доволі впливовій людині в місті – месье Гіме, котрий обожнював усе східне. Окрім того, він був великим колекціонером творів мистецтва. Посадовець запитав, коли я зможу поїхати.

- Сьогодні, якщо ви забезпечите місце, де я могла б зупинитися в Парижі.

Він зрозумів, що я маніпулюю ним і насправді є однією з тих жінок, які приїжджають до міста мрій з усього світу, щоб знайти багатого чоловіка й легке життя. Я передчувала, що він віддалиться. Консул слухав мене, спостерігаючи водночас за кожним моїм жестом, словом, рухами тіла. А я, на відміну від його очікувань, виявилася найсором'язливішою людиною у світі, адже почала поводитися як фатальна жінка.

- Якщо ваш друг захоче, можу показати один чи два традиційні танці з Яви. Якщо йому не сподобається, я повернуся назад поїздом того самого дня.

- Але пані...

- Панна.

- ...просила квиток лише в один кінець.

Я дістала із сумочки кілька асигнацій і показала, що мені вистачить на дорогу додому. Я мала гроші і на квиток «туди», але, якщо дозволити чоловікові допомогти жінці, він завжди стає вразливішим. Вони всі про це мріють, як розказували подружки офіцерів на Яві.

Він розслабився й запитав мое ім'я, щоб написати його на рекомендаційному листі для месье Гіме. Я ніколи про це не думала! Мое ім'я? Воно приведе його до моєї сім'ї.

А Францію в останню чергу зацікавила б конфліктна ситуація з нейтральною країною через доведену до відчаю жінку, котра намагається втекти.

- Ваше ім'я? – повторив він уже з ручкою й аркушем паперу в руках.

- Мата Харі.

Кров дружини Андреаса знову мене охрещувала.

Я не могла повірити очам: гігантська залізна вежа майже сягала неба. Її не було на жодній поштовій листівці із зображенням міста. На обох берегах Сени різні конструкції подекуди нагадували Китай, подекуди – Італію, а подекуди одну з інших знаменитих країн. Я спробувала знайти Голландію, але не змогла. Що являла собою моя країна? Старовинні вітряки? Незграбні кломпи?[2 – Кломпи – голландська назва традиційних європейських дерев'яних черевиків.] Усьому цьому не місце серед численних сучасних предметів – плакати на залізних кругових опорах розповідали про такі речі, в існування яких мені зовсім не вірилося:

- Дивіться! Ліхтарі, які вмикаються й вимикаються без допомоги газу чи вогню! Лише в палаці електрики!

- Підніміться сходами, не поворухнувши ногами! Сходинок зробіть це за вас.

Я стояла під малюнком із зображенням конструкції, подібної до відкритого тунелю з перилами з обох боків.

- Art Nouveau:[3 - Ар-Нуво.] потужна модна тенденція.

У цьому випадку не було жодного знаку оклику, а лише фото вази з двома порцеляновими лебедями. Унизу - малюнок чогось на кшталт будівлі з металу у формі гігантської вежі з пишномовною назвою «Гранд Палац».

«Синеорама», «Мареорама», «Панорама»[4 - Синеорама, мареорама - кругорамні панорамні техніки кінематографа, уперше представлені на Міжнародній виставці в Парижі в 1900 році.] - усі вони обіцяли показати рухливі картини, які переносили відвідувача в місця, де він раніше ніколи і не мріяв побувати. Що більше я це розглядала, то більше почувалася загубленою. А також дедалі більше жалкувала. Можливо, я переоцінила свої сили.

Місто вирувало: люди ходили туди-сюди, жінки були одягнені з такою елегантністю, якої я ніколи в житті не бачила, чоловіки, здавалося, займалися дуже важливими справами, але щоразу, коли я озиралася, помічала, що вони стежили за мною поглядами.

Не випускаючи з рук словника, - говорити мені було складно, хоч у школі й викладали французьку, - я невпевнено наблизилася до дівчини приблизно мого віку й поцікавилася, де готель, заброньований для мене консулом. Вона подивилася на мій багаж та одяг і, хоча я була одягнена в найкраще з привезеного з Яви, мовчки пройшла повз. Мабуть, тут не раді іноземцям або ж парижани вважають себе вищими за інші народи Землі.

Я пробувала двічі чи тричі - відповідь завжди була однакова, аж поки я не втопилася й не сіла на лавку в саду Тюільрі, де мріяла побувати ще з юності. Дійти туди - це вже більша перемога, ніж можна собі уявити.

Повертатися назад? Протягом деякого часу я боролася із собою, знаючи, як важко буде знайти місце для ночівлі. Тієї миті втрутилася доля: повіяв сильний вітер, і просто мені під ноги впав циліндр.

Я обережно підхопила його й підвелася назустріч чоловікові, який біг до мене.

- Я бачу, що мій капелюх у вас, - мовив чоловік.

- Він упав мені просто під ноги, - відповіла я.

- Можу уявити чому, - сказав він, навіть не приховуючи спроби мене спокусити. На відміну від кальвіністів моєї країни, французи мали славу абсолютно вільних людей.

Він простягнув одну руку, щоб забрати циліндр, а другою завів за спину мою руку з карткою, на котрій було написано адресу готелю. Прочитавши, він поцікавився, що це.

- Там живе моя подруга. Я приїхала в гості на кілька днів.

Я не могла сказати, що збиралася лише повечеряти з нею, адже він бачив поряд зі мною багаж.

Він нічого не сказав. Я припустила, що, мабуть, це місце не витримувало жодної критики, але його відповідь стала для мене сюрпризом:

– Вулиця Ріволі – прямісінько за лавкою, на якій ви сидите. Дозвольте допомогти вам із багажем, а дорогою можемо зайти в один із барів. Ви погодитеся випити зі мною анісового лікеру, мадам?...

– Мадемуазель Мата Харі.

Я не мала чого втрачати, а він став моїм першим другом у цьому місті. Ми попрямували до готелю, а дорогою зупинилися в ресторані, де офіціанти ходили у фартухах аж до п'ят та й загалом були вдягнуті так, ніби тільки-но прийшли зі свята. Вони практично нікому не всміхалися, окрім мого супутника, чие ім'я я вже встигла забути. Ми знайшли столик, прихований у кутку ресторану.

Він поцікавився, звідки я приїхала. Я розповіла, що прибула з Голландської Ост-Індії, де народилася й виросла. Також я похвалила красиву вежу й сказала, що вона, напевно, така єдина у світі. Мимохіть я його цим лише розлютила.

– За чотири роки її демонтують. Ця світова виставка коштувала для державної скарбниці більше, ніж дві останні війни, котрі охоплювали нашу країну. Вони хочуть усім навіяти відчуття, що відтепер ми маємо щось на кшталт союзу всіх європейських країн і що нарешті житимемо в мирі. Ви в це вірите?

Я абсолютно не знала, що відповісти, тому промовчала. Колись я вже казала, що чоловіки обожають пояснювати й мати про все свою думку.

Кінець ознайомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, купив полную легальную версию (http://www.litres.ru/pages/biblio_book/?art=23178306&from=362673004) на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.

notes

Примітки

Переклад Олександра Гижі. (Тут і далі прим. пер.)

2

Кломпи – голландська назва традиційних європейських дерев'яних черевиків.

3

Ар-Нуво.

4

Синеорама, мареорама – кругорамні панорамні техніки кінематографа, уперше представлені на Міжнародній виставці в Парижі в 1900 році.